

ks. prof. dr hab. Stanisław Rabiej
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Opolski

O c e n a
dorobku naukowego i dydaktyczno-organizacyjnego
ks. dra Wacława Królikowskiego
w przewodzie habilitacyjnym na Papieskim Wydziale Teologicznym
Collegium Bobolanum w Warszawie

Ze względów formalnych niniejsza recenzja obejmuje charakterystykę dorobku naukowego ks. dra Wacława Królikowskiego, który opublikowany został po uzyskaniu stopnia naukowego doktora z teologii w zakresie teologii duchowości, czyli od 2003 roku. Ocenie poddana zostanie jego działalność piśmiennicza, aktywność organizacyjna, udział w sympojach oraz osiągnięcia dydaktyczne. Szczegółowej analizie zostanie poddana praca habilitacyjna. Na końcu zostanie sformułowany wniosek końcowy.

- Sylwetka naukowa kandydata

Wacław Królikowski (ur. W 1964 roku) – od 1984 związany z Towarzystwem Jezusowym. Studiował filozofię na Wydziale Filozoficznym Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (1986-1989), następnie teologię na Papieskim Wydziale Teologicznym, Sekcja „Bobolanum” w Warszawie (1991-1994), oraz teologię duchowości na Wydziale Teologicznym – Instytut Duchowości Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie (1994-2003). Tam uzyskał doktorat z teologii duchowości (2003 r.) na podstawie pracy: *La Contemplación para alcanzar amor. Il suo posto e senso negli Esercizi spirituali. Prospettive attuali*. Po studiach przez szereg lat pracował w Domu Rekolekcyjnym w Częstochowie. Jest wykładowcą teologii duchowości na Papieskim Wydziale Teologicznym „Bobolanum” w Warszawie i Akademii Ignatianum w Krakowie oraz na Wydziale Zamiejscowym Nauk Humanistycznych i Społecznych w Mysłowicach, gdzie w latach 2014–2015 był dyrektorem i później (2015–2017) jej rektorem. Od 2017 r. pełni funkcję pełnomocnika dziekana.

W latach 1996–2000 i 2004–2008 pracował w jezuickim domu rekolekcyjnym – Centrum Duchowości Księża Jezuitów w Częstochowie. Zaś w okresie 2008–2014 w jezuickim domu rekolekcyjnym w Czechowicach-Dziedzicach pełnił funkcję dyrektora domu rekolekcyjnego. W tych i wielu innych domach rekolekcyjnych w Polsce, jak i poza jej granicami, regularnie prowadzi rekolekcje

według metody *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli. Wobec wielu uczestników tych spotkań podejmował się kierownictwa duchowego.

- Osiągnięcia organizacyjno-dydaktyczne i naukowo-badawcze

Wacław Królikowski pracę naukowo-dydaktyczną i organizacyjną realizuje w jezuickich jednostkach naukowych (Kraków, Warszawa, Mysłowice). Od 2005 roku wykładał teologię duchowości w ówczesnej Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej Ignatianum w Krakowie. Zaś od 2006 roku prowadzi wykłady zlecone w Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie, (Collegium Bobolanum oraz Collegium Joanneum – od 2015). W latach 2014–2016 był zatrudniony w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach w Zakładzie Pedagogiki na stanowisku adiunkta. Po przekształceniu się Górnośląskiej WSP w Wydział Zamiejscowy Nauk Humanistycznych i Społecznych w Mysłowicach Akademii Ignatianum w Krakowie, pozostał na stanowisku adiunkta w Katedrze Pedagogiki. W tych jednostkach naukowych prowadzi regularne zajęcia dydaktyczne dla studentów pierwszego i drugiego stopnia oraz słuchaczy Studiów podyplomowych i Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Habilitant działalność naukowo-dydaktyczną łączy z aktywnością duszpastersko-rekolekcyjną w różnych ośrodkach rekolekcyjnych. Duże zaangażowanie w tej domenie prawdopodobnie nie pozwala na rozwinięcie innej aktywności dydaktycznej. Z przedstawionej dokumentacji wynika, że Kandydat prowadzi seminaria magisterskie z duchowości ignacjańskiej. Był też ko-promotorem jednej pracy doktorskiej w PWTW. Nie odnajdujemy natomiast danych dotyczących prac magisterskich pisanych i obronionych pod kierunkiem o. dra Królewskiego. Rekompensuje ten brak widoczne zaangażowanie na polu ustawicznego kształcenia adeptów duchowości ignacjańskiej. Od 2004 roku Habilitant organizuje coroczne *Kursy Duchowości Ignacjańskiej*, adresowane do kierowników duchowych. Ich celem ma być nie tylko teoretyczne poznanie duchowości św. Ignacego, ale także wskazanie metod szerokiego praktykowania ich w codziennym życiu oraz posługiwanie się nimi jako skutecznym narzędziem duszpasterskim. Znakiem tego zaangażowania była też organizacja i czynny udział w wielu sesjach tematycznych. Habilitant podejmował się prowadzenia sesje z zakresu teologii duchowości dla różnych grup w domach formacji duchowej, domach zakonnych czy w diecezjalnych seminariach duchownych nie tylko w kraju, ale i za granicą (Rzym – 2001, 2002, 2003, 2004; Paryż – 2001; Altavilla Milicia, Palermo – 2001; Cagliari – 2002; Chicago – 2010, 2016). W roku 2016 był też współorganizatorem konferencji naukowej poświęconej postaci kard. Augusta Hlonda.

W uznaniu zaangażowania w/w prace dydaktyczno-formacyjne oraz przygotowanie i zorganizowanie Wydziału Zamiejscowego Nauk Humanistycznych i Społecznych w Mysłowicach otrzymał nagroda Rektora Akademii Ignatianum w Krakowie (2017).

W sumie Kandydat równolegle do pracy naukowo-dydaktycznej jest aktywnym na polu formacji duchowej. Potwierdza to większość jego publikacji. Obok prac redaktorskich (11) i artykułów popularnonaukowych (8) znajdujemy 24 artykuły naukowe. Warto tu przytoczyć niektóre z nich: *Kierownictwo duchowe w Ćwiczeniach duchowych św. Ignacego Loyoli jako ważny element pedagogii ignacjańskiej*, w: Rocznik Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WSFP Ignatianum, Kraków 2005, s. 61–97; *Miłość ponad wszystko. Kierownictwo duchowe w odkrywaniu miłości Boga*, „Życie Duchowe” 72/2012, s. 79–87; *Kierownictwo duchowe według św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2013; *Droga do Miłości. Kierownictwo duchowe według metody Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli*, w: *Dzieło chwali Mistrza. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Irenie Popiołek z okazji 50-lecia pracy artystycznej oraz pracy pedagogicznej*, red. A. Królikowska, M. Łątkowski, B. Topij-Stempińska, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, s. 277–301; *Podstawy ignacjańskiego kierownictwa duchowego. Wokół Adnotacji do Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016.

Każda z wyżej wymienionych publikacji wyrasta z zainteresowań naukowych Kandydata. Poparta jest wnikliwą analizą kwestii związanych z kierownictwem duchowym, ze szczególnym odniesieniem do kierownictwa duchowego praktykowanego podczas rekolekcji ignacjańskich opartych na metodzie *Ćwiczeń duchowych*. Habilitant usiłuje łączyć teorię z praktyką tego ważnego narzędzia swojej posługi duszpasterskiej w Kościele.

Pokrewnym obszarem zainteresowań naukowo-badawczych W. Królikowskiego jest także *rozeznawanie duchowe*. Ma to swoje uzasadnienie ponieważ ćwiczenia duchowe i praktykowane podczas ich trwania kierownictwo duchowe nierozzerwalnie łączą się ze sztuką *rozeznawania duchowego*. Było to bardzo istotne dla mistrza w tej domenie – św. Ignacego Loyoli, który zachęcał do rzetelnego *rozeznawania duchowego*, aby ostatecznie i w sposób właściwy rozpoznać wolę Bożą i we wszystkim ją wypełnić. Drogę *rozeznawania duchowego* i duchowej przemiany Ignacego oraz wzrastania w coraz większej wierności Jezusowi Chrystusowi, o. Królikowski analizuje w artykułach: *Rozeznanie dobra i zła według Reguł rozeznawania duchów św. Ignacego Loyoli*, „Horyzonty Wychowania” 4/2005, s. 271–281; *Droga do wierności Jezusowi Chrystusowi w życiu św. Ignacego Loyoli*, „Studia Bobolanum” 1/2007, s. 57–79;

Habilitant słusznie odsłania znaczenie daru rozeznania w wymiarze eklezjalnym i ascetycznym w postaci troski o ubogich i osobistym umiarze w korzystaniu z dóbr materialnych. Ten problem podejmuje

w innych publikacjach: *Reguły o trzymaniu z Kościołem św. Ignacego Loyoli*, w: *Miłość Kościoła dzisiaj. Wokół „Reguł o trzymaniu z Kościołem” św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2009, s. 67–84; *Reguły o skrupułach św. Ignacego Loyoli*, w: *Świat moralnych lęków. Wokół Reguł o skrupułach św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 53–71; *Reguły rozdawania jałmużn św. Ignacego Loyoli*, w: *W trosce o ubogich. Wokół Reguł rozdawania jałmużn św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2011, s. 61–71.; *Reguły [służące] do zaprowadzenia ładu w jedzeniu św. Ignacego Loyoli*, w: *Świat ludzkich głodów. Wokół Reguł służących do zaprowadzenia ładu w jedzeniu św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2012, s. 61–75.

Zauważone teksty stanowią znamienity fragment całego dorobku pisarskiego Habilitanta po zyskaniu doktoratu z zakresu teologii duchowości. Pewnym ich *signum* jest fakt, że wszystkie są publikowane w rodzimym środowisku naukowo-dydaktycznym Autora. Podobnie jak Jego zasadnicza monografia, *Adnotacje do Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli. Studium teologiczno-pastoralne*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2018.

- Ocena monografii habilitacyjnej

W. Królikowski w swej książce habilitacyjnej podejmuje się metodycznej analizy tzw. *Adnotacji*, czyli pierwszych dwudziestu numerów książeczki *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli – zatwierdzonych w 1548 roku przez papieża Pawła III (breve *Pastoralis officii cura*). Poza *Wstępem*, *Zakończeniem*, obszerną *Bibliografią*, *Indeksem osób* i *Streszczeniem ang.*, książka zawiera trzy rozdziały. Pierwszy z nich (ss. 43-118) – jest analizą teologiczno-historyczną na temat *Ćwiczeń duchowych* – ich wartości i znaczenia, celu, opinii Kościoła na ich temat, źródeł i genezy, tekstów i przekładów na język polski, oraz metody *Ćwiczeń*. Druga część monografii (ss. 119- 138) – poświęcona jest analizie *Adnotacji* na tle *Ćwiczeń duchowych* – ich umiejscowienia w *Ćwiczeniach*, historii powstania, podziałowi i celowi *Adnotacji*. Ostatni, trzeci rozdział (ss. 139-278) – to teologiczno-pastoralna analiza wszystkich dwudziestu *Adnotacji* do *Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli. Podtytuł monografii – *Studium teologiczno-pastoralne* wskazuje na przyjętą przez Autora perspektywę badawczą.

Autor już we *Wstępie* (s. 36-37) zaznacza, że posługuje się metodą krytycznej analizy źródeł i opracowań dotyczących tekstu *Adnotacji* do *Ćwiczeń duchowych*. Drogą hermeneutycznej analizy wielorakich źródeł: *Autobiografia* św. Ignacego, jego Listy, *Dziennik duchowy*, *Konstytucje Towarzystwa Jezusowego*, *Dyrektoria do Ćwiczeń*, autorstwa zarówno samego św. Ignacego, jak i pierwszych jego towarzyszy (Gonsalvesa da Cãmary, Jana Alfonsa de Polanco, Piotra de Ribadeneiry czy Hieronima Nadala) oraz ich pisma na temat *Ćwiczeń*, Królikowski chce dotrzeć do zamysłu autorów tych tekstów,

aby wskazać ich pastoralne znaczenie. Swoje badania określa jako „pionierskie”. Do tej pory nie przeprowadzono tak dogłębnych analiz wszystkich *Adnotacji do Ćwiczeń duchowych*, z odwołaniem się do źródeł duchowości ignacjańskiej, przy jednoczesnym uwzględnieniu praktyki udzielania rekolekcji. Pomimo istniejących opracowań poświęconych wybranym *Adnotacjom*, czy ich różnym aspektom duchowym, brakowało naukowej publikacji, która uwzględniałaby systematyczną i całościową analizę wszystkich dwudziestu *Adnotacji*, z odwołaniem się zarówno do odpowiednich źródeł, jak i do praktyki duszpasterskiej. W efekcie treść monografii ma pomóc w głębszym odkryciu znaczenia *Adnotacji* zarówno dla dającego, jak i odprawiającego *Ćwiczenia* w zgodzie z ignacjańską tradycją i w kontekście współczesnej kultury. Jawi się w tym też nowe spojrzenie na *Adnotacje* z punktu widzenia metody udzielania rekolekcji ignacjańskich, praktykowanych tak chętnie przez współczesnych. Habilitant postuluje, aby metoda dawania i odprawiania *Ćwiczeń* napisanych w XVI wieku była ubogacona współczesnymi zdobyczami nauk o człowieku (antropologia, psychologia, psychoterapia, medycyna).

Kandydat określa jasno swoje cele badawcze (ss. 35: „teologiczno-pastoralna analiza wszystkich *Adnotacji do Ćwiczeń duchowych* św. Ignacego Loyoli, z zachowaniem jak największej wierności ignacjańskim źródłom oraz z uwzględnieniem wyników opracowań polskich i obcojęzycznych”). Podążając tym tropem Autor uwzględnia trzy wyraźne aspekty: historyczny – kiedy odsyła do źródeł samych *Adnotacji*, ale także do najstarszych i późniejszych opracowań; teologiczny – uwzględnia odniesienie do tekstów biblijnych, pism i nauczania Ojców Kościoła, mistyków i świętych oraz wykładani UNK. Trzeci aspekt praktyczny – ma pomóc współczesnym w zrozumieniu *Ćwiczeń duchowych* i poprzedzających je *Addycji*. Konieczny jest w tym wypadku nowy przekład, bardziej czytelny dla współczesnego człowieka. Ten wysiłek może przyczynić się do owocniejszego korzystania z wielkiego bogactwa *Ćwiczeń duchowych*.

W pobieżnym oglądzie monografii dra Królikowskiego można ulec wrażeniu, że zasadniczo nie zawiera ona oczekiwanego *novum* w studiach skupionych wokół *Ćwiczeń duchowych* Ignacego. Nie odnajdujemy w niej oryginalnej tezy, którą próbowałby uzasadnić Habilitant. Nie stawia też nowych pytań, na które nikt dotychczas nie udzielił wystarczającej odpowiedzi. Praca W. Królikowskiego jest raczej pokłosiem jego długiego doświadczenia pastoralnego popartego solidnymi studiami w zakresie duchowości ignacjańskiej. Jest syntezą refleksji naukowej z bogatym doświadczeniem pastoralnym. Cechuje ją solidny warsztat badawczy, przy pomocy którego Autor dokonał wnikliwej, metodycznie poprawnej charakterystyki *Adnotacje do Ćwiczeń duchowych*. W toku lektury monografii czytelnik zostaje wprowadzony w istotę *Ćwiczeń ignacjańskich* (rozdz. I). W drugim rozdziale zapoznaje się z tytułowymi *Adnotacjami* (historia, podział, cel). W końcowym, trzecim rozdziale znajdzie gruntowny wykład ich treści. W ten sposób czytelnik otrzymuje szeroką i kompetentną informację o *Ćwiczeniach*

duchowych św. Ignacego Loyoli: ich istocie, założeniach i celach, metodzie udzielania oraz warunkach ich odprawiania.

Mimo pewnych zastrzeżeń, co do swej oryginalności, monografia Wacława Królikowskiego SJ *Adnotacje do Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli* spełnia wymogi pracy naukowo-badawczej. Ma swoje walory zarówno od strony metodologicznej, historycznej w domenie duchowości chrześcijańskiej, teologiczno-pastoralnej – zwłaszcza na gruncie wdrażania metody św. Ignacego Loyoli. Poprawny i czytelny, precyzyjny i bogaty język rozprawy czyni ją przydatną dla środowiska naukowo – teologicznego, jak i zainteresowanych bezpośrednią praktyką udzielania czy odprawiania rekolekcji ignacjańskich. Autor uzasadnia swoje kompetencje, kiedy szeroko i kompetentnie korzysta z bogatych źródeł historycznych, odwołuje się do najważniejszych autorów, którzy komentowali *Ćwiczenia duchowe* na przestrzeni kilku stuleci. Nie brakuje też odniesień do najnowszej literatury teologicznej.

- Wniosek

Przedstawiony w wielkim skrócie dorobek naukowo-badawczy i organizacyjno-dydaktyczny Habilitanta jest na tyle bogaty merytorycznie, aby uzasadniał rozwój naukowy Kandydata. Na uwagę zasługuje dobre przygotowanie naukowo-dydaktyczne, a także aktywna obecność w wielu gremiach torujących drogę dla teologii duchowości ignacjańskiej w kraju i zagranicą. Kandydatowi nie brakuje też aktywnego udziału w sesjach z zakresu duchowości. Na uwagę zasługuje fakt, że w okresie po doktoracie znacznie poszerzył swój dorobek naukowy. Publikacje autora z tego zakresu stanowią ważny wkład w rozwój myśli teologicznej na tym obszarze. Kandydat w załączeniu do dokumentacji przedłożył najważniejsze publikacje, zwłaszcza od czasu ostatniego awansu naukowego. Pokazuje on, że nie tylko prowadzi działalność pisarską, ale także pastoralną, konferencyjną, rekolekcyjną w zakresie duchowości ignacjańskiej. Prace te mieszczą się w domenie oddziaływania pedagogicznego i popularyzatorskiego myśli teologicznej. Zapewne teologia duchowości w Polsce dzięki jego publikacjom, jak również prowadzonej formacji doznaje istotnego wzbogacenia. Dr Wacław Królikowski rokuje duże nadzieje na stworzenie wokół siebie twórczego zespołu badawczego.

Biorąc pod uwagę wszystkie walory naukowe, dydaktyczne i organizacyjne Kandydata stwierdzam, że pozwalają one ubiegać się o tytuł doktora habilitowanego.

ks. prof. zw. dr hab. Stanisław Rabiej

Kierownik Katedry Badań nad Integracją
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego

Opole, 7 listopada 2018